בזמן *שכ"ג נכנס להשתחוות שלשה אוחזין בו: אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות, וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא הגביה לו את הפרוכת [נכנס א)] (יוצא) והשתחוה ויצא נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו: ב באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד והכוז ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחד וכף וכסויו ביד אחד וברכו את העם ברכה אחת אלא *שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת, במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכנויו, במדינה הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהן חוץ מכהן גדול שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ, ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר °וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: ג בזמן *שכ"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו הגיע למחצית הכבש אחז הסגן ב) בימינו והעלהו והושיט לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן וזרקן, הושיט השני לראשון שתי הידים נותנן לכהן גדול וסמך עליהן וזרקן, נשמט השני והלך לו וכך היו מושיטין לו שאר כל האברין והוא סומך עליהן וזורקן ובזמן שהוא רוצה, הוא סומך ואחרים זורקין, *בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית נתנו לו יין לנסך, הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו שני כהנים עומדין על שלחן החלבים ג) ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו באו ועמדו אצל בן ארזא אחד מימינו ואחד משמאלו שחה לנסך והניף הסגן בסודרים והקיש בן ארזא בצלצל ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה זהו סדר התמיד לעבודת בית אלהינו יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן: ד *)השיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון היו אומרים °לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה בשני היו אומרים °גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו בשלישי היו אומרים °אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ברביעי היו אומרים °אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בחמישי היו אומרים °הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב בששי היו אומרים °ה' מלך גאות לבש לבש וגומר בשבת היו אומרים °מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

ויקרא ט

*) [כל המשנה ופירושה בר"ה לא.]

בזמן · אבנים טובות ר"ל אבני אפוד והשתחויה זו לא תהא אלא בהיכל בלי ספק: באו ועמדו · רומז אל הכהנים שקראו בלשכת הגזית ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו אחר כך יצאו שלשים במעלות האולם והראשונים הם חמשה כהנים שזכר אותם ואחר שגמרו עבודתם תחלה ועמדו על מעלות קודם שיגיעו שאר אחיהם העוסקים בהעלאת אברי התמיד כמו שנתבאר בסדר שזכרנו ופרשנו הענין שנשאר מן ההלכה הזאת בשביעי מסוטה ושם פירשנו אותו פירוש גמור תדרשנו משם: הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול אלא כל המקיף המזבח כך הוא מקיף כמו שבארנו בחמישי מזבחים וכבר נתבאר בששי משקלים שהיו במערבו של כבש שתי שלחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שלחן החלבים הנזכר כאן ובחמישי משקלים אמרנו בן ארזא מקיש הצלצל וכבר בארנו* בחמישי ממנחות שהסמיכה לא תהא אלא על החיים וסמיכה זו היא על האברים ולפיכך היא כמו שאמרנו שם משום כבודו של כהן גדול כדי שתהא לו היכרא: וסודרין · הם דגלים: כבר נתבאר בגמרא ר"ה (דף לא.) הטעם למה ייחדו אלו המזמורים לאלו הימים ואמרו ביום ראשון לה' הארץ ומלואה לפי שהוא תחלת מעשה בראשית ובשני שבו נחלקו המים והיו המים תחתיהם אומר גדול ה' ובשלישי שבו נראית הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין אומר אלהים נצב בעדת אל ברביעי שבו נבראו השמש והירח אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם בחמישי שבו נבראו מיני בעלי חיים ויש בזה פלאים מפני החלוק שבמיניהם ותנועתם מעולמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים אומר הרנינו לאלהים עוזנו לפי שבשעה שרואין אותם משבחים הבורא ומגדלים אותו בששי שבו נשלם מעשה בראשית ונברא האדם גם כן שמבין גדולת הבורא יתעלה אומר ה' מלך גאות לבש:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

תורה אור

שזוכה בו *(ערבית יזכה שחרית) אלא הקטרת בלבד שמפייסים לה חדשים (א) עם ישנים בין הערבים כמו שהקדמנו · וכבר אמר בגמ' סוכה (דף נו:) משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספים ומשמר הנכנס מקריב התמיד של בין הערבים ובזיכין אלו ואלו חולקין בלחם הפנים כמו שבאר שם ודע שבין הערבים אי אפשר גם כן בלי דישון מזבח הפנימי ובלי דישון מנורה כמו שזכרנו בבקר ולפיכך יהיה סדור האמתי היוצא מכל מה שאמרנו ועל דעת חכמים כן והוא שאחר הרמת הדשן ממזבח החיצון והוא מזבח העולה מסדרין מערכה גדולה ואחר כן מערכה שניה ואחר כן מעלין שני גזרי עצים ונותנין אותם על מערכה גדולה ואחר כן מזמנים כבש התמיד ואחר כן פותחין שער הגדול כמו שזכרנו ובשעת פתיחתו שוחט התמיד ובאים שני כהנים להיכל שאחד מהם מדשן מזבח הפנימי והשני מדשן המנורה תוך זמן ששוחטין התמיד ונטל דמו במזרק והוא זורק דמו על גבי מזבח עד שנגמר דישון מזבח הפנימי ולא זורק דמו ואחר זריקת דמו מתעסק בהטבת חמש נרות המתעסק בו ומתעסקים האחרים בניתוח התמיד והבאת אבריו לכבש ומליחתם שם כמו שהקדמנו הכל בבת אחת אחר כך מתקבלין בלשכת הגזית וקורין כמו שהקדמנו ואחר כן מביא הקטרת להיכל ומקטיר ואחר כן מטיב שתי נרות הנשארים כמו שהקדמנו ואחר כן מעלין האברים לגבי מזבח ואחר כן הסלת ואחר כן החביתין ואחר כן יין לנסך ובשעת ניסוך היין מתחילים הלוים בשיר ומנגנים בכלים הנזכרים בערכין (דף י"א) ותוקעין תשע תקיעות בהפסקות כפי הפסקות השיר כמו שיתבאר עכשיו וכשיוצא המקטיר מן ההיכל עומד על מעלות האולם עם הכהנים האחרים כמו שיתבאר עד שיגמר העלות האברים למזבח אח"כ מברכין העם ברכת כהנים כמו שיתבאר ושמור הסדר הזה שהוא יוצא מתוך כל מה שנאמר בענין זה במשנה ובתלמוד:

הדרן עלך החלו עולים

[שחרית יזכה ערבית]

א א מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הל' יא:

ב ב מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הל' ד ה:

ג ג מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה י:

ד ד מיי' שם הלכה ט:

ה ה מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הלי"ג:

ו ו מיי' שם הלכה יד:

ז ז מיי' פ"ז מהלכות מעה"ק הלכה יא:

ח ח מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"ז:

ט ט מיי' שם הל' ו:

י י מיי' שם הלכה ט:

◆

שיטה מקובצת

א] נכנס והשתחוה תיבת יוצא ל"ש: ב] הסגן הכהן גדול בימינו והעלהו הושיט לו: ג] ושתי חצוצרות · עי' תוס' ערכין (דף י ע"ב):

נשלם מס' תמיד בילא"ו

ואין תלמוד קבוע בה רק בפרק ראשון שני ורביעי · אבל שלישי וחמישי וששי לא נקבע עליהם תלמוד גם בספרים אינו אלא מקצת מפי' רש"י דיומא ומשאר דוכתי ובפרק שני וחמישי נדפס פי' הרמב"ם ז"ל במקום אותו הספרים · מס' מדות אין בה לא תלמוד ולא הגהות על פי' הרמב"ם ז"ל ולא על פי' ה"ר שמעיה ז"ל שנדפסו עליה גם בשאר מסכתות שבתלמוד לא מצאתי עליהן הגהות רק מועטות וע"כ לא חששתי להעתיקם אבל במס' מדות ותמיד ראיתי הגהות ופירושים עליהן ולזכות את הרבים נתתי אל נכון להעתיקם בס"ד.

◆

פי' הרא"ש

והמנורה מחזין במקום אחר שהולך מדשן את [illegible] והשתחוה ויצא · לפי שעכשיו גמר עבודה היה כעבד שמשמש את רבו ונוטל רשות ויוצא: מדשן את המזרחי · מסיר הפתילה והשמן ומקנח את המנורה [illegible] פתילה חדשה ושמן: ומניח את המערבי דולק · כדכתיב להעלות נר תמיד וזהו נר מערבי שנותן בו השמן [illegible] וכיוצא דולקת עד הערב והיה מדליק ממנה לשאר נרות ועדות היא שהשכינה שורה בישראל ואף על גב [illegible] במערכה דאביי [יומא לג:] הטבת ב' נרות קודם לקטרת אלמא דהטיב ב' נרות כאחד קרא אפיסא לא [illegible] סדר המערכה כשאין ישראל ראוים לעשות להם נס כמו אחר שמת שמעון הצדיק ע"ש: מצאו [illegible] שאין שם: מדשנו. כמו באחר ומדליקו בערב ממזבח העולה ומדליק ממנו שאר הנרות ובפרק טרף [illegible] מפרש טעמו למה מדליק ממזבח העולה: נטל את הכוז ממעלה שניה · שהניחו שם כשהטיב הנרות [illegible] וא"ת הרי כבר נטלו כשמדשן שתי הנרות והרי הוא ביחד ומחמת קושיא זו מפ' ומדליקו ממזבח העולה [illegible] מניח את הכוז על המעלה בשעה שהולך להביא הנר מעל המזבח אבל מתחת בכל דוכתא שלא היה כי [illegible] ביום אלא בשעת הנס: ורידדן בשולי המחתה · היה מפזר על המחתה כדי להשליך הקטרת עליהן [illegible] על כדי שיהיה שורף מהר ולמעט העשן · וירקנו מתורגם ורדידו: והשתחוה ויצא · כי עתה גמר [illegible] נתנו לאוחבו כשיוצא אותו: לתוך חפניו · וא"ל מהזכיר חפניו על המחתה מכלל דהכא לא היה [illegible] דאם המחתה לבד היה נותן לתוך חפניו כאין ישא הבזך: ומלמדין אותו · לפי שלא הקטיר [illegible] למדו שלא יכוה הקטרת מעל הגחלים שלפניו כי יעלם תמרתו וכשיוציא חפניו על הגחלים יפזר [illegible] שלא יכוה אלא מתחיל ברחוק ממנו ומושך ידו אליו והיינו דקאמר מתחיל מלפניו ויוצא כלומר שמתחיל מרדד ומפזר לנגד פניו כלפי המערב ויוצא מלפני ידיו: עד שהממונה אומר לו הקטר · כי הממונה היה מזהיר את כולם לפרש בשעת הקטרה ולא אומר למקטיר הקטר: פרשו העם · מבין האולם ולמזבח וכו' יליף לה מקרא א) דצריך לפרוש:

הדרן עלך פרק החלו עולים

נכנס להשתחוות · אחר הקטרה נכנס להיכל להשתחוות ואין זה ביאה רקנית דהשתחוואה עבודה היא: שלשה אוחזין בו · לכבודו של כה"ג כשר שסומכין לו עבדיו בכניסתו להיכל המלך: ואחד באבנים טובים · שבחשן: הגביה לו את הפרוכת · התלוי לפני פתח ההיכל לצניעות וכן היה לפני שער האולם: באו ועמדו על מעלות האולם · המקטיר והטבה במחתה מאותו שקיבל הכף: עמדו הראשונים · שדשנו מזבח פנימי והמנורה: לדרום · של השלשה לפי שנכנסו חשוב הוא לקדשי קדשים לכך מקטירי הקטרת היו עומדין לצד צפון: וברכו את העם ברכה אחת · נשאו כפיהם לברך את ישראל יברכך וגו' יברכך יאר ישא היו אומרים ביחד בלי הפסק בנתיים שאין עונין אמן במקדש לכך לא היו מפסיקין ביניהם · וא"ת והרי שונה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וי"ל כיון דברכת כהנים אינה כ"א לברך את ישראל לא היו עונים בשכמל"ו ואע"פ שביום הכפורים היו עונין זה משום חשיבות ביום שהוא יום סליחה ומחילה וכפרה: שבמדינה אומר ג' ברכות · מפסיק ביניהם באמן: את השם ככתבו · יו"ד ה"א וי"ו ה"א ובפרק אלו נאמרים [דף לח:] מפיק ליה מקרא: בכנויו · באל"ף דל"ת: [illegible] ראשיהן · לפי שמזכירין שם המפורש ושכינה שורה (למעלה ב) שקשה להגביה אצבעותיהם: למעלה מציץ · שכתוב בו קדש לה' ולא יתכן שיהיו ידיו למעלה: וישא אהרן את ידיו אל העם · משמע שגבהם. בזמן שכה"ג רוצה להקריב · כי כה"ג אי"צ פיים כי הוא מקריב בראש אימתי קרבן שירצה: אוחז הסגן בימינו והעלהו · שכבר נתייגע בעליות תוך הכבש: וסמך עליהן וזרקן · מפ' במנחות [דף סב:] דהך סמיכה היה דאין סמיכה נעשה אלא ב' סמיכות ועוד דאין סמיכה באמורין · ואין סמיכה זו אלא להראות שעבודת כה"ג חשובה לכך סומך על האברים וזורקן על המערכה: הושיט השני לראשון · זהו דרך כבוד [illegible] האברים מיד אחר: בא לו להקיף את המזבח · לצורך ניסוך כי אחר הקטרת האברים היה ניסוך היין · והכבש היה בדרום וכשעלה בכבש ופנה לימינו ולשמאלו ומתחיל להקיף פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה [illegible] שהוא מגיע לקרן מערבית: נתנו לו יין לנסך · ששם היו השיתין שהנסכים יורדים בו לתוכו כדאיתא בפרק קדשי קדשים [דף סה:] שהוסיפו על המזבח ד' אמות מהמערכה וד' אמות מן הדרום כדי להכשיר השיתין [illegible] דתנן בזבחים [דף סב:] כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין אל דרך שמאל חוץ מהעולים לג' דברים אלו שעולין ופונין דרך שמאל ומחזרין על העקב ניסוך היין והמים [ועולת העוף] דהיינו כהן (אותו) הוא שולה עם היין במערבו של כבש ופונה לשמאלו לקרן דרומית מערבית שאם היה פונה לימינו להקיף את המזבח היה היין מתחמץ בעשן המערכה ויין מעושן פסול לנסכים [ועולת העוף נמי שמא תמות בעשן] [illegible] שעולה להקטיר אם רצה גם לנסך מקיף דרך ימין וכהן שזכה בניסוך טולה את היין ופנה לשמאל ופגע בכהן גדול נותן לו יין לנסך: הסגן עומד על קרן שהיה אמה על אמה: על שולחן החלבים · שהוא גבוה [illegible] שהסגן עומד על הקרן והסודר בידו · הלכו הכהנים ועמדו על שולחן החלבים ותקעו והריעו ותקעו כדי שיתקנו הלוים בשיר: באו ב' כהנים ועמדו אצל בן ארזא · הוא היה הממונה על השיר כדאיתא בשקלים [illegible] נקראו כולם: שחה לנסך · לשפוך היין לספלים מיד הניף הסגן שיתחילו הלוים בשיר: הגיעו לפרק · שיש פרשה שהוא סוף המזמור וג' פרקים היה בשיר שהן מפסיקין כו' ועל כל פרק ופרק תקיעה ותרועה ותקיעה [illegible] בתורת דסוכה [דף נג:] אין פוחתין מעשרים ואחד תקיעות במקדש ג' לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו ג' תקיעות תקיעה ותרועה ותקיעה על כל פרק ופרק: ביום ראשון היו אומרים לה' הארץ וכו' [illegible] בפ' י"ט [דף לא:] על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו: בשני גדול ה' ומהולל מאד · על שם שחלק מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב על כסא כבודו: בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל · [illegible] בחכמתו והכין תבל לעבודתו: ברביעי אל נקמות ה' · ע"ש חמה ולבנה ועתיד לפרוע [מעובדיהן]: בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו · ע"ש שברא עופות ודגים לשבח שמו [illegible] ג): בששי [illegible] מלך גאות לבש · ע"ש שגמר מלאכתו ומלך עליהם: בשבת מזמור שיר ליום השבת שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים. הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד בס[illegible]

א) [ויקרא טז וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש] ב) [נ"ל שצ"ל מקצרי אצבעותיהם מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם] ג) [illegible]

פי' הראב"ד

בשור ובחמור יחדיו וא"צ שיהו צמודין יחדיו [אלא] שביחד ינתנו העגלה או ימשכו המחרישה אבל לגבי שעטנז צריך שיהיה ממש חיבור יחד דכתיב ובגד כלאים שעטנז דמשמע שהבגד עצמו הוא כלאים ע"י צמר ופשתים וגם אונקלוס לא תרגם לענין חרישה מחובר כהוא כמו שתרגם לגבי לבישה · וכיון שאין לנו כ"כ ראיה לענין (עבירה) [לאו] דכלאים כשהשר או צמר גמלים וארנבת מפסיק בין צמר לפשתים מכלאים דחרישה לפיכך צריכין אנו ראיה אחרת אם יש לאסור בכה"ג ושמעתי שר' יב"א הלוי ז"ל הביא ראיה בתשובתו מההיא דפרק בתרא דמסכת כלאים דתנן לא יקשור פרס של צמר בשל פשתים לחגור במתניו אע"פ שהרצועה באמצע אלמא משמע אע"ג דרצועה באמצע בין פשתן לצמר אעפ"כ אסור פי' לשון פרס פי' בערוך שהוא מעבותות של צמר ופשתן ויש שפי' שהוא (גם) חגורה של צמר וחגורה של פשתן והיינו הך · ולשון הי"ם נראה שהוא מלשון דבר המצוייר כדאמר פ' אין דורשין יצא עמו תלמידים לגרשי סריקין של זהב ופרס קורא אותן בלשון משנתינו מפני שהרוב מציירין כעין פרס' ניתנו והכל א' ושמעתי שיש דוחקים לומר דההיא מתניתין לא יקשור פרס יחידאה היא משום דר' חנינא בן גמליאל קתני לה כתו' דכלאים ולאו מילתא היא דהשתא מיהא סתם לקתנא כוותיה ועדיין יש דוחקין לדחות בקש ולומר דההיא לא יקשור פרס כו' אינו ענין לכסות שהיות בבגדים צמר שהרי כיסוי העורות אינו מתחבר ד) ע"י חוטי פשתן עם הצמר עצמו אינו מתחבר בשום מקום בעורה אבל פרס צמר ופרס פשתן אם אינו מתחבר ביחד באמצע מחמת הרצועה מ"מ לבסוף כשיחגור את עצמו יש לו לקשור פרס צמר ופשתים שלפניו ביחד הם זה דיחדי מעיקרא שהרי כיון שקשור לפניו קשר גמור פשטא ודאי שהוא אסור ומאי רבותא הוא בזה שהרצועה מפסקת מאחריו (שהרי) דהיכי אשכחן בכלאים שצריך שכל צדדין יהיו מחובר יחד פשתן עם הצמר דכיון שמצד אחד הוא מחובר כגון מלפניו מעתה בכל ענין שעלה עליו הוא אסור מידי דהוה אכסוי דכלאים שהוא אסור בחולצה בעלמא כגון שמכסה עצמו בלילה אע"פ שאינו מחובר באדם כלל וה"נ הכי ברצועה מפסקת האיך יפקע ממנו איסור כלאים אם הוא זה שקשר מלפניו חשוב קשר אלא ע"כ משמע שקשור ולפנים לא היה עושה קשר קיים אלא כעין לולאות כפי מה שהיו או נותנים · ובירושלמי בשלהי מסכת כלאים מתיר פיסקי דעמיר על של כיתן משום דשנין גרמיה והא נחית ליה וי"ל שע"י שינץ אין זה קשר חשוב לענין כלאים והכי [נמי] א"ל שבעמור שלהם היו עושין חבור מעט שאינו חיבור חשיב לענין כלאים ולדברי הריב"א הלוי ז"ל יש לחם להביא ראי' אחרת לענין כסוי העורות שאסור דהתם בירושלמי מסיק דר' וירא הוה בר זבינא דיאמר לאומן דלא יתופ לי' מסאני' בכיתן אלא ברצועה והדי לך אפי' אם תפרש [illegible] אותה הרצועה שקושרין בה המנעלים אעפ"כ (גדול)(יש)להביא ראיה לעובדא דילן דאסור [illegible] כשהיו הולך לחשים בתוך המנעלין שלהם צמר ועתה כשיתפור מבחוץ בחוט של פשתן הרי [illegible] אע"פ)[כלאים ע"י ד"א שהרי עור המנעל] מפסיק בין חוט לצמר וזה דוחק לומר דהתם במאי [illegible] המנעל יוצא לחוץ למנעל ה) דמשמע חוט עצמה מידי דהיינו ממש כמו עובדא דידן לענין כיסוי [illegible] להביא ראיה אחרת לדברי ריב"א הלוי ז"ל דהתם בתוספתא דכלאים קתני הכי צמר הגמלים ו[illegible] שהביא פשתן וטרף עמהן ושרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים או כולו ארנבים [illegible] צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן בצד זה אסור ואתם תרצים להתיר לכסות העורות [illegible] בבא דה"ק וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן כלומר שארג חוט א[illegible] פשתן שניהם בצד אחד ביחד אסור אבל אם היה חוט אחד פשתן בצד זה וחוט של צמר [illegible] מאחר שצמר גמלים או צמר ארנבת מפסיק בנתיים אבל תחלת אותו התוספתא דגרסי בה [illegible] שכתבתי לעיל טעם דקתני ברישא צמר הגמלים והרחילים בד"א כו' דאהרכי קאי בד"א [illegible] אשמעינן אכתי לא איסור ולא היתר ומדרישא טעם סיפא נמי טעם דקתני וארג בו חוט א[illegible] אחד של פשתן אסור ועל איזה צד קאי האי תנא דקתני בצד זה למזרח או למערב או לצ[illegible]

ד) נ"ל אינו מתחבר ע"י חוטי פשתן עם העורות כ"א בחוטי מה' או קנבוס אבל בחוטי פשתן עם שאמר וכו'. ה) נ"ל דמשמע בתפירת המנעל עצמו מיירי.

א ע' מ[אכת] עזאר ... המטעות · ע' אלו גורסים האי נכנס · ועי' שאומרים שהוא קאי על הסגן שהיה זמן

הגהות הב"ח (א) ד"ה (כשמוד סקודם) ומה שאמר וכו' שמפייסין לה חדשים בין הערבים כצ"ל ותיבות עם ישנים נמחק: